

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Yaşam Hakkı

Haziran 2013

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Yaşam Hakkı

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin, yaşam hakkını güvence altına alan ve ölüm cezası verilmesinin haklı olabileceği koşulları belirleyen **2. maddesi**¹, Sözleşme’nin, askıya alınmasına izin verilmeyen en temel hükümleri arasında yer almaktadır... İşkence ve insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele veya cezayı yasaklayan 3. madde ile birlikte, Avrupa Konseyini oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini vurgulamaktadır.” (*Makaratzis / Yunanistan*, 20 Aralık 2004 tarihli Büyük Daire kararı, § 56).

Devlet tarafından ölümcül güç kullanılması

Gereklilik ilkesi

Mc Cann ve Diğerleri / Birleşik Krallık: "daha katı ve zorlayıcı bir gereklilik testi"

Devlet tarafından ölümcül güç kullanımı, ilk kez 27.09.1995 tarihli [Mc Cann ve Diğerleri /](#)

¹ [Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi](#)’nin 2. maddesi (yaşam hakkı) şu şekilde öngörmektedir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;
b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;
c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması

[Birleşik Krallık](#) kararında ayrıntılı biçimde ele alınmıştır: 2. madde, ancak “mutlak zorunlu” hallerde yaşama hakkında istisnalar yapılmasına izin vermektedir ki; bu da, “normalde Devlet eyleminin Sözleşme’nin 8. ve 11. maddelerinin 2. fıkraları uyarınca “demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığının belirlenmesinde uygulanan testten “daha katı ve zorlayıcı bir gereklilik testi” uygulanması gerektiğine” işaret eden bir ifadedir (§ 149).

Dava, üzerlerinde bomba patlatmak için kullanılan bir uzaktan kumanda cihazı bulunduğu şüphelenilen ve Cebelitarık'ta Özel Hava Kuvvetleri askerleri tarafından vurularak öldürülen üç IRA üyesiyle ilgiliydi. Operasyonun şüphelileri öldürme zorunluluğu olmayacak şekilde planlanabileceğini ve kontrol edilebileceğini tespit eden Mahkeme, 2. maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Son dönem örnekler:

[Andreou / Türkiye](#)

27 Ekim 2009

Dava, Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletler tampon bölgesindeki gerginlikler sırasında Türk Silâhlı Kuvvetleri tarafından vurulup yaralanan bir İngiliz vatandaşıyla ilgiliydi.

2. madde ihlali: Başvurana karşı potansiyel ölümcül güç kullanımı "mutlak zorunlu" değildi ve 2. madde kapsamında müsaade edilen istisnalardan hiçbiri bu tür güç kullanımı için gerekçe teşkil etmemekteydi.

[Perişan ve Diğerleri / Türkiye](#)

20 Mayıs 2010

2. madde ihlali: Bir cezaevindeki kargaşaları bastırmak amacıyla mahkûmlara karşı kullanılan ve mahkûmlardan sekizinin ölümüne yol açan güç kullanımı, 2. madde anlamında “mutlak zorunlu” değildi ve Mahkeme, ölen sekiz ve sağ kurtulan altı yaralı mahkûm ile ilgili olarak bu maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.

[Putintseva / Rusya](#)

10 Mayıs 2012

Dava, zorunlu askerlik hizmeti esnasında kaçmaya çalıştığı sırada üstü tarafından vurulan bir gencin ölümüyle ilgiliydi.

2. madde ihlali: Bir askerinin firar etmesini önleme amacıyla güç kullanılmasına ilişkin yasal çerçeve yetersiz kalmış ve yetkililer ölümcül güç kullanımına başvurulmasını asgari seviyeye indirmekte başarısız olmuştur.

2. madde uyarınca, polis memurlarının ölümcül güç kullanması, belli durumlarda haklı görülebilir; ancak 2. madde “sınırsız” yetki vermemektedir ve polis operasyonlarının iç hukuk tarafından yetkilendirilmesi ve yeterli şekilde düzenlenmesi gereklidir.

Silâh kullanımı açık bir biçimde düzenlenmelidir ve silâh kullanımında ihtiyatlı olunması demokratik bir toplumun göstergesidir ([Mc Cann ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#), § 212).

Son dönem örnekler:

Nachova ve Diğerleri / Bulgaristan

6 Temmuz 2005 (Büyük Daire)

Dava, başvuranların yakınlarının kendilerini yakalamaya çalışan bir askeri inzibat tarafından öldürülmeleriyle ilgiliydi.

2. madde ihlali: Mahkeme, kolluk kuvveti mensuplarının, ateşli silâhların kullanılmasının mutlak zorunlu olup olmadığını, sadece ilgili düzenlemelerin lafzını değil, aynı zamanda temel bir değer olarak insan yaşamına saygının önemini dikkate alarak değerlendirebilecek şekilde eğitilmesi gerektiğini hatırlatmıştır.

Soare ve Diğerleri / Romanya

22 Şubat 2011

Dava, 19 yaşında bir erkeğin polis tarafından yakalanmasıyla ilgili koşullar ve özellikle de bir polis memuru tarafından başından vurulmasıyla (hayatta kalmış ama yarı felçli hale gelmiştir) ilgiliydi.

2. madde ihlali: Yasal çerçeve, yaşama hakkının "yasayla" korunması için gerekli olan koruma seviyesini sağlamada yetersiz kalmıştır.

Gorovenky ve Bugara / Ukrayna

12 Ocak 2012

Başvuranlar, izinde olan bir polis memuru tarafından vurulan iki adamın akrabalarıdır.

Yetkililerin, ateşli silâh vermeden önce polis memurunun durumunu incelememiş olmaları nedeniyle 2. madde ihlali.

Sašo Gorgiev / “Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti”

19 Nisan 2012

Dava, karakolda görevde olması gereken yedek polis memuru tarafından bir barda vurulan garsonla ilgiliydi.

2. madde ihlali: Mahkeme özellikle, Hükümetin kendisine ne resmî silâhların kolluk kuvvetleri tarafından kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik yönetmeliklerle ilgili bilgi verdiğini ne de yedek polis memurunun işe alınmaya ve kendisine silâh verilmeye uygun olup olmadığının değerlendirilip değerlendirilmediği konusunda açıklama yaptığını tespit etmiştir.

Ölçülülük ilkesi

Ölçülülük ilkesi, 2. maddenin metninde geçmemektedir; ancak Mahkemenin içtihatlarında açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

Son dönem örnekler:

Wasilewska ve Kalucka / Polonya

23 Şubat 2010

Dava, bir terörle mücadele operasyonu sırasında bir şüphelinin ölümüyle ilgiliydi.

2. madde ihlali: Polonya Hükümeti, polis tarafından kullanılan gücün seviyesinin ölçülülüğü, polis operasyonunun organizasyonu ve insanları keyfilik ve gücün kötüye kullanılmasına karşı korumak üzere yeterli bir yasal ve idari çerçevenin kurulup kurulmadığı konularında herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

Finogenov ve Diğerleri / Rusya

20 Aralık 2011

Dava, Ekim 2002 tarihinde Moskova'daki "Dubrovka" tiyatrosunun Çeçen ayrılıkçılar tarafından kuşatma altına alınması ve gaz kullanarak teröristleri etkisiz hale getirme ve rehinelere serbest bırakma kararı ile ilgiliydi.

Rehine krizini güç ve gaz kullanarak çözme kararı konusunda 2. madde ihlal edilmemiştir.

Kurtarma operasyonunun yetersiz şekilde planlanıp uygulanması konusunda 2. madde ihlal edilmiştir.

Yetkililerin kurtarma operasyonunu planlayıp uygulamada ihmalleri olduğu ve bunun yanı sıra rehinelere tıbbi yardım sağlanmadığı yönündeki iddiaları incelemek üzere başlatılan soruşturmanın etkisiz olması bakımından 2. madde ihlal edilmiştir.

2. madde kapsamında pozitif ve usulî yükümlülükler - tanımlar

Pozitif yükümlülükler

Devletler, sadece kasten ve hukuka aykırı şekilde yaşama son vermektan kaçınmakla yetinmemeli; aynı zamanda özellikle kanun yaptırımı mekanizmasıyla desteklenen etkin ceza hukuku hükümlerini uygulamaya koymak suretiyle, kendi yargı yetkileri

içerisindeki kişilerin yaşamlarını korumaya yönelik uygun adımlar atmalıdır ([L.C.B. / Birleşik Krallık, 09.06.1998 tarihli karar](#); [Osman / Birleşik Krallık, 28.10.1998 tarihli karar](#)).

Bir bireyin ölümünde Devletin doğrudan herhangi bir sorumluluğunun olmaması 2. maddenin uygulanmasına istisna oluşturmaz ([Angelova ve Iliev / Bulgaristan, 26.07.2007 tarihli karar](#), § 93).

Bununla birlikte, 2. maddeden kaynaklanan pozitif yükümlülükler "yetkililere imkânsız ya da orantısız bir külfet getirmeyecek şekilde yorumlanmalıdır". "Yetkililerin yaşam hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülüklerini ihlal ettiklerinin iddia edilmesi durumunda (...); **yetkililerin, belirli bir birey ya da bireylerin yaşamına karşı üçüncü bir kişinin suç oluşturan eylemlerinden kaynaklanan gerçek ve yakın bir risk bulunduğunu bildikleri ya da bilmeleri gerektiği ve makul bir şekilde değerlendirildiğinde bu riskin ortadan kaldırılması için alınması beklenebilecek ve yetki alanlarına giren önlemleri almadıkları [Mahkemeyi] tatmin edici şekilde ortaya konulmalıdır**" ([Osman / Birleşik Krallık](#), § 116).

Osman / Birleşik Krallık Davası

28 Ekim 1998

Dava, bir erkek öğrencinin babasının, geçmişte giderek artan ciddiyette bir dizi olaya karışmış ve bir psikiyatri değerlendirmesi sonrasında görevi askıya alınmış bir öğretmen tarafından öldürülmesiyle ilgiliydi; silâhlı olayda Bay Osman vurularak öldürülmüş, oğlu ise yaralanmıştır.

2. madde ihlal edilmemiştir: Başvuranlar, yetkililerin çocuğun ve babasının yaşamlarının öğretmenden kaynaklanan gerçek ve yakın bir risk altında olduğunu bildiklerini ya da bilmeleri gerektiğini ya da ilgilinin suçlanması veya onun bir psikiyatri hastanesine kapatılmasına karar verilmesi için yeterli delil bulunduğunu gösterememişlerdir.

Berü / Türkiye

11 Ocak 2011

Dava, tehlikeli oldukları zaten bilinen başıboş köpeklerin saldırısı sonucu bir çocuğun ölmesiyle ilgiliydi.

2. madde ihlal edilmemiştir: Ölümcül saldırıdan önce gerçekleşmiş olan olaylar silsilesi, Mahkemenin yetkililerin önleyici tedbirler almaya yönelik "pozitif yükümlülüğü" olduğuna karar vermesi için yeterli değildi. Yetkililerin, kız çocuğunun yaşamına karşı yakın bir risk olduğunu bildiklerini ya da bilmeleri gerektiğini gösteren herhangi bir delil mevcut değildir. Hiç kuşkusuz çok üzücü olan bu olay, gerçekte şans eseri meydana gelmiştir ve dolayısıyla,

sorumluluğun kapsamı aşırı derecede genişletilmeksizin, Türkiye'nin sorumluluğuna karar verilmesi mümkün değildi.

Choreftakis ve Choreftaki / Yunanistan

17 Ocak 2012

Dava, başvuruların oğlunun daha önce kasten adam öldürmekten mahkûm olan ve şartlı tahliyeyle serbest bırakılmış biri tarafından öldürülmesiyle ilgiliydi.

2. madde ihlal edilmemiştir: Mahkeme, Yunanistan'daki şartlı tahliye sisteminin, toplumu korumak için yeterli güvence sağladığına hükmetmiştir.

Kemaloğlu / Türkiye

10 Nisan 2012

Dava, başvuruların, fırtına yüzünden okulda derslerin erken sona erdiği ve belediye otobüsünün zamanında gelmediği bir günde yürüyerek eve dönmeye çalıştığı sırada donarak ölen yedi yaşındaki oğullarıyla ilgiliydi.

2. madde ihlali. Mahkeme, yaşama yönelik her riskin yetkililerin söz konusu riskin gerçekleşmesini önlemeye yönelik işlevsel tedbirler almasını gerektirmediğini, ancak bu olayda Türk makamlarının, okulların erken kapandığını belediye otobüslerine haber vermemek suretiyle, çocuğun yaşamına yönelik riski önleyebilecek tedbirleri almamış olduğunu yinelemiştir.

Kayak / Türkiye

10 Temmuz 2012

Dava, 15 yaşındaki bir çocuğun bir okul önünde bıçaklanarak öldürülmesiyle ilgiliydi.

2. madde ihlali: Yetkililer, okul çevresinin denetimini sağlama görevlerini yerine getirmemişlerdir.

Derdest dava

Tagaveva ve Diğerleri / Rusya (no. 26562/07)

Nisan 2012'de tebliğ edilmiştir.

Dava, 2004 yılında Beslan'daki rehine krizi sırasında Devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü ihlal ettiği iddiasıyla ilgiliydi.

Pozitif yükümlülüklerin usulî yönü

2. madde, bilhassa Devletlerin Sözleşme'yi ihlal edecek şekilde gerçekleşen ölümler hakkında soruşturma yürütme görevi bulunması nedeniyle, Devletlere usulî nitelikte pozitif yükümlülükler getirmektedir ([McCann ve Diğerleri / Birleşik Krallık](#)).

"Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan ulusal yasaların etkin bir şekilde uygulanmasını temin etmek ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda, bu görevlilerin veya kurumların, sorumlulukları altında meydana gelen ölümler için hesap vermelerini sağlamaktır ([Anguelova / Bulgaristan](#), § 137, [Jasinskis / Letonya](#), [21.12.2010 tarihli karar](#), § 72).

Bir soruşturma şu koşulları karşılamalıdır: bağımsızlık, ivedilik ve hız, gerçekleri ortaya çıkarma kapasitesi ile kamunun ve yakınların erişimi.

[Paul ve Audrey Edwards / Birleşik Krallık](#)

14 Mart 2002

Dava, tehlikeli bir suçlunun serbest bırakıldığı gün, işlediği iki cinayete ilgiliydi.

Soruşturmanın, diğer gerekliliklerin çoğunu karşılamasına rağmen iki ihmal nedeniyle 2. madde ihlali: Soruşturmanın tanıkları mahkemeye çıkmaya zorlama yetkisinin olmaması ve soruşturmanın gizli yürütülmesi; başvuranların yalnızca soruşturmanın üç gününe dâhil olmaları.

(Bk. ayrıca: [Seidova ve Diğerleri / Bulgaristan](#), [18.11.2010 tarihli karar](#); bu davada ölenin yakınları, kocalarının ve babalarının ölümüyle ilgili soruşturmaya dâhil edilmemişlerdir).

Mahkeme birçok davada, soruşturmayı yürüten savcılar tarafından ciddi hiçbir işlem yapılmadığı gerekçesiyle 2. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. Örneğin [Kolevi / Bulgaristan](#), [05.11.2009 tarihli karar](#): Ailenin mağdurun öldürülmesini tasarladığından şüphelendiği ve söz konusu soruşturmanın, kontrolünde yürütüldüğü savcı aleyhinde kovuşturma başlatılamaması.

Mahkeme, Bulgaristan aleyhinde açılan bazı davalarda, polisin güç kullanımı, ölüm ve yaralanma olayları hakkında yeterince soruşturma ve kovuşturma yürütülmemesi ile ilgili olarak 2. maddenin ihlal edildiğini tespit etmiştir ([Angelova ve Iliev / Bulgaristan](#), [26.07.2007 tarihli karar](#); [Ognyanova ve Choban / Bulgaristan](#), [23.02.2006 tarihli karar](#), [Anguelova / Bulgaristan](#), [13.06.2002 tarihli karar](#)).

Her türlü ırkçı saikleri ortaya çıkarmak ve etnik nefret ya da ön yargının bir rol oynayıp oynamadığını tespit etmek amacıyla tüm makul adımları atma" görevi.

Nachova ve Diğerleri / Bulgaristan

6 Temmuz 2005 (Büyük Daire)

Angelova ve Iliev / Bulgaristan

26 Temmuz 2007

Yetkililerin, başvuruların yakınlarının ölümlerinin arkasındaki olası ırkçı saikleri soruşturamaları bakımından 2. madde ile bağlantılı olarak 14. madde (ayrımcılık yasağı) ihlali.

Mizigárová / Slovakya

14 Aralık 2010

Bu davada başvuran, 2. madde ile bağlantılı olarak 14. maddenin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuran, gözaltındaki Romanlara yapılan ağır kötü muamele geçmişi ile birlikte dikkate alındığında, eşinin Roman olmasının, Devlete kocasının ölümünün ırkçı bir saiki olup olmadığını araştırma konusunda bir yükümlülük getirdiğini ileri sürmüştür.

2. madde ihlali (ölüm ve etkin soruşturma yürütülmemesi).

14. madde ihlal edilmemiştir. Mahkeme, yetkililerin polis memurunun davranışı arkasındaki olası ırkçı saikleri araştırma yükümlülüklerini devreye sokmak için yeterli bilgiye sahip olduklarına kanaat getirmemiştir.

Geniş çaplı olaylara ilişkin davalarda etkin soruşturma meselesi

Sandru ve Diğerleri / Romanya

08 Aralık 2009

2. madde ihlali. Mahkeme, Aralık 1989 tarihli komünizm karşıtı gösterilerin şiddetle bastırılmasından sonra Romanyalı yetkililerin etkili bir soruşturma yürütmediği sonucuna varmıştır.

Aynı olaylar çerçevesinde, "[21 Aralık 1989" Derneği ve Diğerleri / Romanya \(24.05.2011 tarihli karar\)](#)", başvuruların oğlunun hükümet karşıtı gösterilerde hayatını kaybetmesi ile ilgiliydi.

Bu ölümlerle ilgili etkin bir soruşturma yürütülmemesinden dolayı 2. madde ihlali. Mahkeme, yüzlerce insanın eleştirilen ceza yargılamalarında zarar gören taraflar olarak müdahil olması göz önünde bulundurulduğunda, etkin soruşturma yapılmaması nedeniyle 2. maddenin ihlal edildiği ile ilgili tespitlerinin geniş kapsamlı bir sorunla ilgili olduğunu belirtmiştir. “21 Aralık 1989” Derneği ve Diğerleri / Romanya kararının icrası bağlamında kuşkusuz, ülke çapında genel önlemlerin alınmasının gerekli olacağını da eklemiştir.

Jularic / Hırvatistan

20 Ocak 2011

Dava, başvuranın kocasının Sırp milis güçleri (ya da Yugoslav Halk Ordusu) mensupları tarafından öldürülmesiyle ilgilidir.

Skendzic ve Krznaric / Hırvatistan

20 Ocak 2011

Dava, başvuranın kocasının ve babasının Hırvat polisi tarafından yakalandıktan sonra kaybolmasıyla ilgilidir.

Hırvat İç Savaşı sırasında işlenen suçlarla ilgili olan bu davalarda Mahkeme, Hırvat yetkililerin 1991 yılında işlenen iki savaş suçu hakkında yürüttükleri soruşturmaların, özellikle yetkililerin pasifliği ve çıkar çatışmalarından dolayı, yeterli olmadığını tespit etmiştir.

Giuliani ve Gaggio / İtalya

24 Mart 2011 (Büyük Daire)

Dava, 2001 yılında Cenova'da yapılan G8 zirvesi sırasında küreselleşme karşıtı bir protestoya katılan gencin ölümüyle ilgilidir.

Ölümcül güç kullanımı bakımından 2. madde ihlal edilmemiştir: Bir kişinin yasadışı şiddetten korunması için mutlak biçimde gerekli olan güç aşırı ya da orantısız değildir.

İç hukukta ölümcül güç kullanımını düzenleyen yasal çerçeve veya Cenova'daki G8 zirvesinde kolluk kuvvetlerine verilen silâhlar açısından 2. madde ihlal edilmemiştir.

Cenova'daki G8 zirvesindeki polis operasyonlarının düzenlenmesi ve planlanması açısından 2. madde ihlal edilmemiştir. Her ne kadar yetkililerin yasal gösterilerin barışçıl biçimde yürütülmesini sağlama ve yurttaşların güvenliğini temin etme yönünde bir görevi olsa da, "bunu mutlak biçimde garanti etmeleri mümkün değildi ve bu amaçla kullanılacak yöntemlerin seçiminde geniş bir takdir yetkisine sahiptiler".

Ölümle ilgili etkin bir soruşturma yürütülmediği iddiasıyla bağlantılı olarak 2. madde ihlal edilmemiştir. Mahkeme bilhassa, ölümcül güç kullanımı yerinde olduğu için, ölüme yol açan ve Taraflar arasında ihtilaf konusu olan mermi hakkında ayrıntılı bir soruşturma yürütülmesinin elzem olmadığına karar vermiştir.
